

مفاهیم اخلاقی و اجتماعی در کتاب های کودکان در ایران، گروه سنی ب، ده سال اخیر

مریم قمی^۱

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

چکیده

نگاه به دوران کودکی در واقع نگاه به برزخ انتظار است، انتظار برای ورود به بزرگسالی و کامل شدن. از این رو باید در نگارش آثار برای کودکان دقت و خلاقیت لحاظ گردد. کودکان امروز نیازمند فراگیری مفاهیم زندگی از طریق داستان های ویژه خود می باشند. تا بهتر بیاندیشند، بهتر ببینند و زیبا زندگی کنند. و این مهم تنها با علاقه مند کردن کودکان به مطالعه محقق می شود. کسی که یک بار با لذت بخواند، به سادگی بار دیگر به سراغ کتاب خواهد رفت. شیر مادر هیچگاه از مدنی افتاد و کتاب نیز همینطور.

واژه های کلیدی: کودک، مطالعه، کتاب

۱ - نشانی: رشت، گلسار، خ ۸۸ ب، ۷، ط ۱

شماره تلفن ثابت: ۰۱۳۱-۷۲۲۳۸۸۴ تلفن همراه: ۰۹۱۱۱۳۹۷۶۴۳

پست الکترونیکی: elmiraghomi@yahoo.com
Address : golsar,st88,number7,first floor Rasht city.

مقدمه

در مقاله‌ی پیشرو تلاش شده تا به بررسی مفاهیم اخلاقی و اجتماعی در آثار منتشر شده ویژه‌ی کودکان گروه سنی ب در ۱۰ سال اخیر (۱۳۸۷-۱۳۷۸) پرداخته شود. جمعیت مورد بررسی: همانطور که گفته شد، کودکان گروه سنی ب را شامل می‌شود. این گروه که سال‌های اول تا سوم ابتدایی را در بر می‌گیرد به جهت اهمیت این دوره و سطح آمادگی بالای کودکان در یادگیری، مورد بررسی قرار گرفته است.

روند کار:

- ۱- در ابتدا توضیحاتی در خصوص ادبیات کودکان، اهداف و پیشینه‌ی آن، مطالعه‌ی کودکان و دسته‌بندی گروه‌های سنی مطرح گردید.
- ۲- در ادامه به نتایج حاصل از مطالعه‌ی ۹۴ عنوان کتاب در حوزه‌ی تالیف و ترجمه (در ادبیات واقعگرا) پرداخته شد.
- ۳- مقایسه‌ی کتاب‌های تالیف و ترجمه در طول یک دهه، که مورد بررسی قرار گرفت.
- ۴- به بررسی اجمالی مفاهیم اخلاقی و اجتماعی به کار رفته در آثار مورد مطالعه پرداخته شد.
- ۵- در پایان، به نتیجه‌گیری و ارائه نمودار بیشترین مفاهیم به کار رفته در آثار تالیف و ترجمه بر می‌خوریم.

در اینجا لازم به گفتن است، که این آثار بر اساس طبقه‌بندی ارائه شده در شورای کتاب کودک، که به ۹ بخش تقسیم می‌شود بدین شرح می‌باشد: ادبیات کهن، ادبیات فانتزی، ادبیات واقعگرا، غیر داستان، دانش اجتماعی، شعر، زندگینامه، نمایشنامه و کلیات می‌باشد. به همین جهت هدف نگارنده این بوده است تا به داستان‌های به

پردازد که در بر دارنده‌ی حقایق زندگی کودکان می‌باشد و حاصل برشی از زندگی‌شان است و ما را با شادی‌ها و ناکامی‌ها، اشک‌ها و لبخند‌ها‌ی آنان، رو برو می‌سازد. هدف از بررسی داستان‌ها از لحاظ دارا بودن مفاهیم اخلاقی و اجتماعی، این بوده است تا به نحوه‌ی آموزش غیر مستقیم مفاهیم اساسی به کودکان، بازخورد آن و همچنین محتوای مطالب داستان‌ها پرداخته شود. زیرا مهمترین مساله در تالیف و ترجمه‌ی کتاب کودک، سلامت روح کودک است. یعنی کتاب باید مناسب با فطرت آنان تالیف و یا ترجمه شود. بدین معنا که یک اثر خوب و کامل، ذوق و فهم را برای کودک به همراه می‌آورد.

شایسته است تا به مقوله‌ی ادبیات کودک بیشتر از پیش پرداخته شود زیرا کودکان، نیازمند فراگیری صحیح خردورزی به همراه شناخت از خود می‌باشند و این مهم تنها با خلق آثار ویژه برای آنان، تحقق می‌یابد.

ادبیات کودکان:

از ادبیات کودکان تعاریف گوناگونی مطرح شده است که به ذکر چند نمونه از آن می‌پردازیم. در کتاب «ادبیات کودکان» نوشته‌ی علی اکبر شعاعی نژاد آمده است: «ادبیات کودکان به مجموعه آثار و نوشته‌هایی (کتاب و مقالات) گفته می‌شود که به وسیله‌ی نویسنده‌گان متخصص برای مطالعه آزاد کودکان تهییه می‌شود و در همه آنها ذوق و سطح رشد و نضج کودکان مورد توجه است.» (علی اکبر شعاعی نژاد، ۱۳۶۴، ۲۹)

بنفسه حجازی در کتاب «ادبیات کودکان: ویژگیها و جنبه‌ها» می‌نویسد: «هر آنچه افسانه، شرح حال، مطالب علمی و... که خارج از برنامه درسی و آموزش مستقیم، هنرمندانه نوشته شده و تنظیم شود ادبیات کودکان خواننده می‌شود.» (بنفسه حجازی،

.(۱۳۷۴، ۱۹)

محمد علی علی پور در «آشنایی با ادبیات کودکان» آورده است: «امروزه صاحب‌نظران بر این باورند که هر نوشته‌ای که کودک به خواندن و شنیدن آن عشق ورزد و موجب گسترش ذوق و بالا بردن سطح آگاهی‌های او شود ادبیات کودکان خوانده می‌شود.»

(محمد علی علی پور، ۱۳۷۹، ۱۲۷)

از تعاریف ذکر شده چنین بر می‌آید که ادبیات کودک در حقیقت پنهانه‌ای است که نیازهای عاطفی، روانی و شناختی کودک را بطرف می‌سازد. قصه‌ها، داستان‌ها، افسانه‌ها، شعر و مطالبی از این قبیل نیازهای روانی و عاطفی کودک را بطرف می‌سازد. زیرا کودکان کنجدگاوند، مدام با پرسش‌های جدیدی روی‌پروردگاری شوند و سوالهای بی‌جواب بسیاری دارند. آنها تلاش دارند جهان پیرامون خود را بهتر بشناسند، علت پدیده‌های طبیعی را دریابند، با فرهنگ‌ها و آداب سرزمین‌های گوناگون آشنا شوند و این همه از راه تورق کتابهای ویژه برای آنان حاصل می‌شود.

اهداف ادبیات کودکان:

به طور کلی، اهداف ادبیات کودکان را می‌توان در این موارد خلاصه کرد: برانگیختن ذوق و علاقه‌ی کودکان، آشنایی با مسائل گوناگون زندگی، سود بخشی اوقات فراغت، شکوفایی استعدادهای ذهنی، آشنایی با جهان و فرهنگ‌های مختلف، آماده کردن کودک برای شناخت، دوست داشت و ساختن محیط، شناساندن کودک به خویشتن، ایجاد احترام به اصالت انسانی، میل به اعتلای مداوم و ایجاد عادت به مطالعه. از این رو دوران کودکی، پدیده‌ای شگرف است که انسان را، امیدوار می‌کند که روزی در این سیاره، انسان‌ها بتوانند با تفاهم و دور از تعصب با یکدیگر همزیستی کنند. این همه در گرو آشنایی کامل کودکان، با ادبیات خود و پیگیری مسربانه آنان است.

گذشته ادبیات کو دکان:

در اواخر قرن ۱۷ در اروپا، اهمیت تعلیم و تربیت کودکان مورد توجه قرار گرفت.^{۱۰} در ایران، کتاب احمد و سفینه طالبی از طالبوف نوشته شد که در آن پدری نکات مهم زندگی را به فرزندش احمد آموزش می دهد. ادبیات کودکان در ایران شاید بی ارتباط با درخت آسوریک یکی از کهن ترین آثار منظومه زبان پهلوی نباشد که فرمی کودکانه دارد و در دوره جدید، جبار با غچبان که اولین کودکستان را در ایران بنی نهاد و در سال ۱۳۱۹ اولین بار قصه گویی برای کودکان آغاز شد و اولین مجله مخصوص کودکان کیهان بچه ها در سال ۱۳۳۷ منتشر گردید. ادبیات کودکان به معنا و مفهومی که امروز از آن داریم در ایران کاملا تازگی دارد و شاید تاریخ آن از یک قرن تجاوز نکند جنبش ادبیات کودکان در ایران، به مفهوم تازه اش، مدیون گروهی است که انتشار مجله سودمند سپیده فردا در دانشسرای عالی سابق تهران همت گماشتند.^{۱۱} شعاری نژاد، از عوامل بسیار فعال و موثر دیگر در ترویج ادبیات کودکان، به مفهوم امروزی شورای کتاب کودک را می توان نام برد که در زمستان ۱۳۴۱ با شرکت و همکاری عده ای از مردمیان علاقمند و متخصص کارشناس را آغاز کرد. این شورا کتاب ها و مجله های مخصوص کودکان را که به وسیله اشخاص با مؤسسات انتشاراتی چاپ و منتشر می شوند در کمیسیون های متعدد خود از جنبه های مختلف بررسی و هر سال بهترین آنها را معرفی می کند و در نهایت به صورت فصلنامه طبقه بندی نموده تا همگان بتوانند از این منبع به کتابهای مورد نیاز دسترسی بهتری داشته باشند.

مطالعہ ۵، کہ دکان:

(ص): «العلمُ في الصغرِ كالنقشِ في الحجر»، بنابراین، مطالعه کودکان باید، مطالعه بسیار شنیده ایم که عادت به مطالعه، باید از کودکی آغاز شود و به فرموده پیامبر

۱۴۸ متفکرانه باشد نه تقليدي. مطالعه، باید راهگشای فکر باشد و چنین مطالعه‌ی ای نسبت

مستقیم با پرسش دارد. که این سبب رشد کودک در همه‌ی جوانب می‌شود.

«ژان پیاژه نظریه‌ی پرداز و متخصص تعلیم و تربیت که در زمرة روانشناسان قرار دارد،

در حقیقت یک معرفت شناس است. او به رشد عقلانی کودکان و اینکه آنها چگونه همه‌

اطلاعات دریافتی توسط حواس خویش را پردازش می‌کنند، علاقه‌مند بود. پیاژه مراحل

رشد قدرت استدلال کودکان را شناسایی کرد که به شرح زیر می‌باشد:

۱- پایه‌ی ای ترین سطح از تولد تا دو سالگی است که کودک، جهان را به صورت

فیزیکی کشف می‌کند.

۲- مرحله‌ی بعد، دو تا چهار سالگی را مرحله‌ی پیش تصوری می‌نامد. در این

مرحله، حل کردن مشکلات بدون فعالیت فیزیکی وجود دارد اما کودکان هنوز فاقد

قدرت استدلال‌اند.

۳- حدود چهار تا هفت سالگی که هنوز مرحله‌ی پیش تصوری است، کودکان بر

اساس ظاهر نه بر اساس عقل، قضاوت می‌کنند.

۴- از هفت سالگی به بعد، کودکان قادر به تفکر انتزاعی نیستند.

۵- تنها در مرحله‌ی بعد از حدود دوازده سالگی است که کودکان مهارت‌های

افکار رسمی و استدلال‌های منطقی خود را گسترش می‌دهند. (جواد یغمایی، محمد

خندان، کودک و مطالعه، ۱۳۸۳، ۵)

لذا، با توجه به توانایی‌های مختلف کودکان و تهیه آثار مورد نیاز آنان، می‌توان به

تأثیر داستان در تحریک و تشویق آنان به مطالعه بیشتر بپرداز. همین جهت، داستان

نویسی برای کودکان به دقت و ظرافت خاصی بستگی دارد و این تفکر غلطی است

که نوشتن داستان برای کودکان کار آسانی است و هر داستانی که زبانی کودکانه داشته

باشد می‌تواند در این دسته قرار بگیرد. بلکه داستان باید با دقت، و پشتونه علمی و

مهارت نوشه شود و حدود سنی کودکان لحاظ شود.

گروه های سنی کودکان و اهمیت دوره‌ی ابتدایی:

محققان و پژوهشگران با تحقیق بر روی کودکان و نیازهای روحی و فکری آنان، به این نتیجه رسیدند که کودکان را در گروه های مختلف تقسیم بندی کنند و برای هر گروه، کتابهای مخصوص آن سنین را تعیین کنند که جوابگوی خواسته های کودکان باشد. در گروه بندی علاوه بر تصاویر کتاب، موضوع داستان، زبان نوشتاری، تعداد صفحات ونتیجه گیری آن نیز دقت لازم صورت گرفته است، تا سبب شود کودکان از مطالعه آزاد خود لذت ببرند و دچار دلزدگی از کتاب نشوند. این کتابها با توجه به اصول روانشناسی رشد و مخاطب شناسی گروه بندی شده اند. گروه بندی پیش رو، توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است که در پشت جلد همه‌ی کتاب های منتشر شده خود آورده است:

۱- گروه الف سال های قبل از دبستان

۲- گروه ب سال های اول، دوم، سوم دبستان

۳- گروه ج سال های چهارم و پنجم دبستان

۴- گروه د دوره‌ی راهنمایی

۵- گروه ه دوره‌ی دبیرستان

«دوره‌ی ابتدایی: در رشد و تربیت و تکوین شخصیت کودکان تاثیر بسزایی دارد. این دوره را دوره‌ی تادیب، خلاقیت، بروز استعدادهای عمومی و کودکی سوم گفته اند. از ویژگی های دوره ابتدایی، علاقه زیاد کودک به یادگیری، حافظه قوی، تقلید آگاهانه، رسیدن به مرحله‌ی تفکر محسوس و کنجکاوی هدفدار می باشد. بنابراین با توجه این ویژگی ها، سرمایه گذاری و اهمیت دادن به آموزش و پرورش در این دوره

ضرورت دارد.» (استادان طرح جامع آموزش خانواده و فرزندان در دوره‌ی ابتدایی،

(۳۹)

توصیف سعدی نیز از دوران کودکی خواندنی است:

«هر که در خردیش ادب نکنند
در بزرگی فلاح از او برخاست
چوب تر را چنان که خواهی پیچ
نشود خشک جز به آتش راست»
(گلستان سعدی، باب هفتم)

بنابراین، اهداف دوره‌ی ابتدایی بسیار مهم و اساسی است. «چنانچه مسولان این دوره، از مدرسه‌ه تا خانه، تلاش گستردۀ ای در تحقق این اهداف داشته باشند، دانش آموز دوره‌ی ابتدایی توانایی و مهارت‌های لازم را برای تحصیل در دوره‌های بعد کسب کرده، موفقیت‌های زیادی خواهند داشت و استعدادهای عمومی آنان شکوفا خواهد شد.

کودکان می‌گویند: ما بالنده‌ایم، خلاقیم، مبتکریم، ما را می‌شناسید؟ ما معلمان، استادان، مهندسان، مدیران، شاعران، فیلسوفان، صنعتگران، عالمان و رهبران آینده‌ایم. جرقه‌های را از کودکی بزنید. به دبستان و تعلیم و تربیت ما در این دوره اهمیت دهید که در بزرگی دیر است دیر!» (استادان طرح جامع آموزش خانواده و فرزندان در دوره‌ی ابتدایی، ۶۱، ۶۲)

پژوهشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزاری جامع علوم انسانی

نتایج بدست آمده از کتاب‌های تالیف شده (۱۳۷۸ تا ۱۳۸۷):

بررسی و تحقیق در کتابهای تالیف شده گویای آن است که در مدت ۱۰ سال، مطالبی را که کودکان با آن زندگی و کودکی کرده‌اند، دارای فراز و نشیب بسیاری بوده است. در این مدت مفاهیم اخلاقی و نقش آن در ۵۱ جلد کتاب منتشر شده، که توسط شورای کتاب کودک در حوزه‌ی ادبیات واقعگرا برای گروه سنی ب مورد تایید و مورد بررسی قرار گرفته است، به شرح می‌باشد:

۱- در سال ۱۳۷۸ مفاهیم اخلاقی تنها در ۲ عنوان کتاب به چشم می خورد.

۲- در سال ۱۳۸۱ مفاهیم مورد نظر در ۹ عنوان کتاب آورده شده است.

۳- در سال ۱۳۸۶ آثاری مرتبط با گروه سنی ب یافت نشده است.

۴- مفاهیم اجتماعی نیز در این سال ها با مفاهیم اخلاقی همسو بوده است.

این شدت و ضعف نشان دهنده آن است که، مولفان آثار کودکان در سال های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۳ که در مرتبه بعدی قرار دارد، پرکارتر ظاهر شده اند و یا بازخورد این مفاهیم در آن سال ها مطلوب بوده تا جایی که تالیف چنین آثاری مورد استقبال مخاطبان کوچک قرار گرفته است. اما در سال های بعد روند رو به رشدی از خود نشان نداده است تا جایی که در سال ۱۳۸۷ مفاهیم اخلاقی به کمترین حد خود رسیده است. اما علل این ضعف در کجاست؟ و چرا مفاهیم اخلاقی و اجتماعی در داستان های واقعگرا کمنگ شده است؟ شاید از عوامل مهم آن بتوان به قالبهای تکراری در بیان داستان ها اشاره کرد و این که داستان ها با همان محتوای تکرار شده در این مدت انتشار یافته اند و کودکان که نیازمند مطالب خلاقانه و به روزتری هستند با تالیفات محدودی مواجه می شوند. نویسندهای بر جسته‌ی ما می دانند که آثار آنان تاثیرات عمیقی بر روان کودکان می گذارد. بنابراین شایسته است تا داستان ها با جهت دهی هدفمند نگارش و توزیع شود تا کودکان با مهارت هایی چون، آداب سخنوری و روابط اجتماعی، خانوادگی، همچنین تفکر صحیح را بیاموزند که این همه در آثار ویژه آنان می توانند حاصل شود.

نقش مفاهیم نیز در حیطه اخلاق فردی که شامل، اعتدال، اعتماد به نفس، افراط و تفریط، ایمان به خدا، بخشندگی، بدخواهی، بی نظمی، پند پذیری، ترس، تکبر، تمیزی، خجالت، به همراه ۲۵ عنوان دیگر پرزنگ تر بوده است. و اخلاق اجتماعی و خانوادگی به ترتیب در رتبه های بعدی قرار می گیرد.

نتایج بدست آمده از کتاب‌های ترجمه شده (۱۳۷۸ تا ۱۳۸۷):

در آثار ترجمه شده، مفاهیم اخلاقی و اجتماعی به شکل هماهنگ تقریباً سیر صعودی را دارا بوده است. این موضوع نمایانگر آن است که بازخورد آثار ترجمه در بین کودکان بسیار موفقیت آمیز بوده است و مورد استقبال کودکان قرار گرفته است. زیرا مفاهیم مورد نظر در کنار یکدیگر و با اختلاف بسیار جزیی در هر سال انتشار یافته و کودکان را به سمت خود جلب کرده است.

۱- در سال ۱۳۸۳ و ۱۳۸۵ مفاهیم اخلاقی و اجتماعی در بالاترین سطح به ترتیب ۶ و ۷ عنوان کتاب قرار دارد.

۲- تنها در سال ۱۳۸۶ با ۳ عنوان کتاب مطرح شده است.

۳- در سال ۱۳۸۷ نیز آثاری به چشم نمی خورد.

شاید زبان نوشتاری آثار، تنوع در موضوعات، تقویت حس استقلال طلبی در کودکان، ایجاد انگیزه و باور داشتن این نکته که قادرند تعیین کننده سرنوشت خود باشند و بر آن تاثیرگذارند و در نهایت علاقمند به خانواده خود باشند، توانسته باشد نگرش جدیدی را به کودکان این گروه سنی بدهد. در این میان در سال ۱۳۸۶ کمترین آثار ترجمه شده با ۳ عنوان کتاب می باشد و بالاترین سطح ترجمه نیز در سال های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۵ می باشد. در طی یک دهه آثار ترجمه شده می توان نقش مفاهیم مورد نظر را روز به روز پررنگ تر و با نشاط تر دانست. آثار ترجمه شده نماینده آرا و افکار گوناگون فرهنگی می باشد. عاملی که باعث زیباتر شدن هرچه بیشتر آن می شود، ایجاد انگیزه لازم به کودکان و توانمند دیدن آنان در اداره کردن خود و خانواده و حتی جامعه، آموزش مسؤولیت پذیری و حس همکاری و مشارکت در آنان و بهتر از همه توانایی دوستی یابی و حفظ روابط دوستانه، از امتیازات آن می تواند باشد و این نوع تصویر سازی به صورت شفاف برای کودکان نمود بیشتری دارد.

مقایسه‌ی کتاب‌های تالیف و ترجمه شده (۱۳۷۸ تا ۱۳۸۷):

در این مقایسه می‌توان به نتایج زیر دست یافت:

- ۱- آثار تالیفی، صرف نظر از این که با تاریخ گذشته‌ی این سرزمین پیوند دارد و تلاش نویسنده‌گان متبحر این بوده است به همان شیوه‌ی گذشته به داستان پردازی پردازند تا شکل سنتی آن حفظ شود، لذا امروزه کودکان به آثاری جلب می‌شوند که محتوایی به روزتر و یا خلاقانه‌تر را دارا باشند. در حالی که در آثار ترجمه، با صرف دقت و نگاه روانشناسانه نویسنده‌گان از کودکان، آثاری را خلق می‌کنند تا آنان را به اندیشه بیشتر دعوت کنند.
- ۲- در آثار تالیفی بیشتر کودکان را در وابستگی به داشته‌های خود و یا غرق در خیالات، رها شده‌اند. در حالی که آثار ترجمه، با نگرشی متفاوت سعی در ارتقای سطح اعتماد به نفس و استقلال طلبی در کودکان دارد تا بر روی پای فکری خود بیاستند، به این مهم در آثار تالیفی کمتر پرداخته شده است.
- ۳- در آثار تالیفی، شاید لازم باشد تا الهام گرفتن از آثار دیگر کشورها دست به ابداع تازه‌ای زد، و علاوه بر این که آثار کهن را به فراموشی نسپارند آن را با آثار جدید ادغام کنند و کار نوآورانه و شگرفی را ارائه دهند. همان روشی که در دیگر کشورها برای بالابردن سطح سواد فرهنگی کودکانشان اجرا می‌کنند و از آداب و رسوم دیگر سرزمین‌ها برای پیشرفت خود بهره‌ها می‌برند.
- ۴- در آثار تالیفی زمان آن رسیده تا دست از تکرار داستان‌ها در هر سال برداشته شود و دولت نیز دست نویسنده‌گان را در پیشرفت فرهنگی باز بگذارد تا آثار جدید با اندیشه‌های نو برای کودکان نوشته شود. این در حالی است که این روش در آثار ترجمه شده با فضای باز به راحتی مشهود است.
- ۵- در آثار تالیفی این نکته مورد توجه است، که برای ارتباط برقرار کردن با کودکان

۱۵۴

تنهای زبان کودکانه با تصاویر رنگی ملاک نمی باشد بلکه درک کودک و دانستن نیازهای فکری و روحی آن نیز اهمیت دارد. نویسنده‌ی کودک باید یک روانشناس کودک باشد و با کودک در آثار خود دوست شود.

در آثار ترجمه شده این مهم به زیبایی دیده می شود. مانند داستان، مادر کوچولو از جورج لاویچ، ترجمه مجید عمیق، تهران، نشر قو، ۱۳۸۱، ۲۲ص(ب و ج) که نشان دهنده درک نویسنده از کودکی است با مسولیت های بزرگ که نحوه مدیریت کودک را به نمایش می گذارد.

۶- در آثار تالیفی بهتر است که به موضوعات اجتماعی با نگرشی جدید پرداخته شود و کودکان را با مسایل روز در قالب داستان‌های کوتاه آشنا ساخت تا ذهن آنان را برای رویارویی با آینده آماده نگه داشت زیرا ایجاد چنین بینشی به کودکان آنان را در قبال حوادث می تواند تا حدود زیادی ایمن کند. در آثار ترجمه می توان به داستان رامونای شجاع شجاع از بورلی کلییری، ترجمه پروین علی پور، تهران، افق، ۱۳۸۵، ۱۶۲ص.(ب) و داستان آرزوی یک چوپان از ماکس باکیکر ترجمه مهدی شجایی نشر نیستان، ۱۳۸۲، ۲۷ص، (ب و ج) اشاره کرد.

۷- در آثار تالیفی با رکود قابل ملاحظه ای روبرو هستیم، در حالی که در آثار ترجمه به پیشرفت چشمگیری بر می خوریم. زیرا اولا با استقبال خوبی همراه شده است دوما دست مترجمان در برگردان آثار باز است از این رو تالیف آثار با صرف وقت و هزینه کاریست مشکل. تا چه رسد به این که بعد از به اتمام رسیدن آن توسط ارشاد اسلامی برگشت بخورد. در هر صورت باید تلاش کرد تا راهکاری جدید در پیشرفت داستان پردازی برای کودکان در ایران ایجاد گردد.

بررسی مفاهیم اخلاقی و اجتماعی در کتاب‌های تالیف و ترجمه:
در این قسمت به معرفی اجمالی آثار تالیف و ترجمه تنها با ذکر نام آثار و نویسنده،
پرداخته می‌شود.

اخلاق فردی

۱- اعتدال

از فاطمه احمدی، نشر شباویز، ۱۳۸۲

*مزدک گرسنه

۲- اعتماد به نفس

از محمد رضا اصلانی، نشر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۰

*پهلوان غریب

از رنه گوئینی، نشر هرمس، ۱۳۸۵

*نیکلای مرد کوچک

۳- افراط و تفریط

از لیلا حکیم الهی، نشر شباویز، ۱۳۸۲

*یکی بود یکی نبود

*دوچرخه سواری خانم آرمیتاژ از کوئین بلیک، نشر علمی، ۱۳۸۶

۴- ایمان به خدا

از اکرم قاسم پور، نشر شباویز، ۱۳۸۳

* یک نقاشی

از فریبرز لرستانی، نشر مدرسه، ۱۳۸۴

*مادر پروانه‌ها

اخلاق اجتماعی

۱- تلاش

از فریبا کلهر، نشر مدرسه، ۱۳۸۲

*نربان هزار پله

*هر کسی باید یک سنگی داشته باشد از بایرد بیلر، نشر حوض نقره، ۱۳۸۰

۲- خشنوت

*مامان واسه چی گریه می کنه؟ از حسن بختیاری، نشر ارمیا، ۱۳۸۳

*کام جانسون و راز الماس های مسرقه از دیوید ادلر، نشر صنم، ۱۳۸۲

۳- تعاوون

*مرده ای که زنده شد از فرهاد حسن زاده، نشر آفتاب، ۱۳۸۰

*اسب شاخ طلایی از تومی دپائولو، نشر سازو کار، ۱۳۸۰

۴- وطن پرستی

*سروناز از مهدخت کشکولی، نشر شباویز، ۱۳۸۱

*رویای چکمه ها از جو سپتوم، نشر نیستان، ۱۳۸۲

اخلاق خانوادگی

۱- احترام به پدر و مادر

*ما چند نفریم از بهرام خائف، نشر کانون، ۱۳۸۲

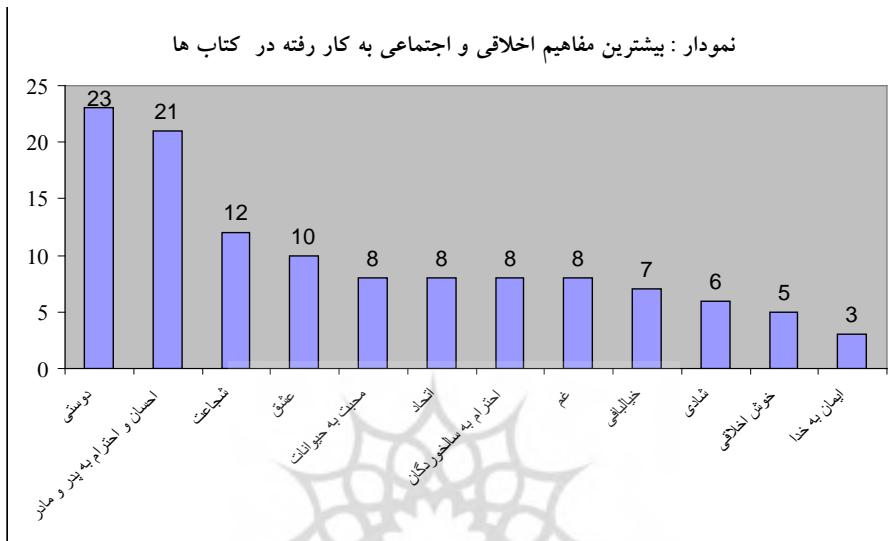
*پسرک و ناخداش شجاع از ادوارد اردیزون، ۱۳۸۳

۲- احترام به برادر و خواهر

*سلام فسلی از شهرام شفیعی، نشر پیدایش، ۱۳۸۱

*کیانا برادرش را دوست دارد از لایته اشتایدر، نشر با فرزندان، ۱۳۸۲

نمودار زیر بیشترین مفاهیم به کار رفته در ۹۴ کتاب گروه سنی ب در ده سال اخیر را شامل می شود.

نتیجه

در این مقاله، در حد توان سعی شد تا با ارائه یک گزارش از محتوای کتابهای تالیفی و ترجمه در یک دهه اخیر با مفاهیم به کار رفته در آثار، آشنا شویم. هدف از پرداختن به چنین موضوعی، بررسی کتابهای انتشار یافته از لحاظ محتوا و مفاهیم و بررسی نقاط ضعف و قوت آثار به چاپ رسیده بوده است. از این رو با مطالعات انجام شده در بخش تالیف، آثار منتشر شده با دارا بودن مفاهیم اخلاقی و اجتماعی یکسان در طی یک دهه با موضوعات مشابه همراه کودکان بوده اند. در آثار ترجمه شده نویسندهای مفاهیم اجتماعی با دقت بیشتری پرداخته اند. همین امر شاید، به علاوه کودکان به مطالعه‌ی چنین آثاری بیانجامد و مقبولیت آثار ترجمه شده را افزایش دهد. زیرا به موضوعات اجتماعی و فردی به زیبایی پرداخته شده است. این امر باعث شده تا آثار تالیف به کنار رفته و کتاب‌های ترجمه، طرفداران بیشتری پیدا کنند.

به گفته‌ی صمد بهرنگی: «که دیگر وقت آن گذشته است که ادبیات کودکان را محدود کنیم، به تبلیغ و تلقین نصایح خشک، نظافت دست و پا و بدن، اطاعت از پدر و مادر، حرف شنوی از بزرگان، سرو صدا نکردن در حضور مهمان، سحر خیز باش تا شاد باشی، بخند تا دنیا به رویت بخند و... همه‌ی اینها بی خبر ماندن کودکان از مسائل حاد و بزرگ و حیاتی محیط زندگی است. چرا در حالی که برادر بزرگ، دلش برای یک نفس آزاد و یک دم هوای تمیز لک زده، کودک را در پیله‌ای از خوشبختی و شادی و امید بی اساس خفه کنیم؟ آیا نباید به کودک بگوییم که نصف مردم جهان گرسنه اند چرا گرسنه شده اند و راه برانداختن گرسنگی چیست؟ چرا دستگیری از بینوایان را تبلیغ می‌کنیم و هرگز نمی‌گوییم که چگونه آن یکی بینواشد و این یکی توانگر، که سینه جلو دهد و سهم بسیار ناچیزی از ثروت خود را به بینوا بدهد و منت سرش بگزارد که آری من مردی خیر و نیکو کارم!» این سوال پیش می‌آید که نویسنده‌گان ما در سوق فکر و اندیشه کودکان توجه به این زمینه‌ها که اشاره شد تا چه اندازه موفق بوده اند و خواهند بود.

ما نیازمند شناختی عمیق و واقع بینانه از کودک و آثار ادبیات کودکان هستیم. رسیدن به چنین شناختی سبب بالیدن نسلی اندیشه ورز خواهد شد که بکاود، بخواند، بپرسد و روی پای فرهنگ خود بایستد.

لذا محققان توانمند و خلاق، می‌بایست در این راه قدم گذشته و در خصوص آثار منتشر شده با دقت و صرف زمان بسیار در، درست شکل گیری پایه‌های فکری کودکان امروز و والدین فردا گام بردارند. این راه اگر چه بسیار طولانی و با سختی های فراوان همراه است، اما پرداختن به آینده‌ی کودکان، اهمیتی صد چندان دارد و امید به افق‌های باز برای آثار کودکان، تلاش در این مسیر را مضاعف می‌کند. با این امید که شاهد پیشرفت چشمگیر ادبیات کودکان در ایران بزرگ باشیم.

منابع

- ۱- استادان طرح جامع آموزش خانواده و فرزندان در دوره‌ی ابتدایی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران، ۱۳۸۵
- ۲- حجازی، بنفشه، ادبیات کودکان، نشر روشنگران، تهران، ۱۳۷۴
- ۳- شعاعی نژاد، علی اکبر، ادبیات کودکان، انتشارات اطلاعات، تهران، ۱۳۶۴
- ۴- علی پور، محمد علی، آشنایی با ادبیات کودکان، تیرگان، تهران، ۱۳۷۹
- ۵- گلستان سعدی، به تصحیح محمد علی فروغی، ققنوس، تهران ۱۳۸۲
- ۶- یغمایی، جواد، کودک و مطالعه، نشر کتابدار، تهران، ۱۳۸۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتمال جامع علوم انسانی